

2. Матвеев И. Е. Мировая энергетика на рубеже второго десятилетия нынешнего века. // И. Е. Матвеев, А. С. Иванов. – Energy Fresh. – сентябрь 2011.
3. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Угоди між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї. Закон України від 16 листопада 2005 року, № 3092-IV.
4. Современная мировая политика: прикладной анализ / Отв. ред. А. Д. Богатуров. – 2-е изд. – М. : Аспект Пресс, 2010. – 592 с.
5. European Council Conclusions on the Energy Union (19 March 2015). Press release 139/15 Energy – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/03/conclusions-energy-european-council-march-2015>

*В статье анализируется влияние проблем энергообеспечения на функционирование системы международно-правовых отношений. Исследована динамика этого процесса, связанная с изменениями на рынке энергоносителей в Мире.*

*The article provides the analyses of the energy supplies concerns influence upon the functioning of the system of international-legal relations. The dynamics of this process linked to the changes of energy market is also researched.*

Стаття надійшла до редколегії 25.12.2014

УДК 327(410):339.923.061.1ЄС

*Кулачинський М. М., Одеський державний  
аграрний університет*

## **СУЧАСНИЙ НАПРЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ**

*У статті були розглянуті політичні міркування представників партій влади, щодо економічної доцільності співпраці Великобританії та ЄС у таких питаннях як продаж товарів та надання послуг країнам Єврозони, співпраця британських інститутів влади з подібними інститутами ЄС. Було доведено про неготовність Сполученого Королівства вийти з лав країн ЄС в силу економічних історичних та політичних причин. Саме політичне міркування про подальший вихід країни з ЄС на нашу думку є ніщо інше як певні поступки сучасного британського уряду окремим представникам від торі та особливо Партії Незалежності, яка впевнено набирає політичні дивіденди з метою їх подальшого використання на травневих виборчих перегонах у 2015 році.*

Якщо ви не можете їздити верхи на двох конях, значить ви не були у цирку. По суті, це є рецептом збереження і процвітання Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. У зв'язку з цим ця країна змушена постійно балансувати між Європою та колишніми колоніями у виробленні власної міжнародної політики. Однак, зосередимося на європейському напрямі британської політики. При попередньому уряді Т. Блера роль Великобританії в процесі розвитку ЄС істотно зросла. Блер зумів знайти сфери, у яких Британія могла зайняти передові позиції, залишаючись за межами найамбітніших проєктів Євросоюзу – єдиної валюти і Шенгенської зони. Водночас стала вельми значущою роль Британії у формуванні та розвитку Європейської політики безпеки і оборони, зовнішньої політики ЄС, поліцейського співробітництва. Показово, що посада Високого представника із зовнішніх справ та політики безпеки, створена Лісабонським договором, керівники ЄС віддали саме громадянину Сполученого Королівства. Британці очолювали також ряд найважливіших європейських відомств і агентств, у тому числі ряд генеральних директоратів Європейської комісії та Європол, незважаючи на певні привілеї, яких добилася для себе Британія у межах простору свободи, безпеки та правосуддя. Настільки активна Великобританія і в справах ЄС, при збереженні ряду традиційних суперечностей з ЄС і винятків з «загальних правил» для країн-членів, що є здобутками суцільного уряду Блера.

Коли на пост прем'єр-міністра було призначено Г. Брауна відносно Лондона та Брюсселя стали охолоджуватися. Цей прем'єр був більш стримано налаштований щодо поглиблення інтеграції з ЄС і британської участі в ній. До того ж змінилися й економічні умови: Європа, слідом за США, потрапила під удар фінансово-економічної кризи. Країна традиційно посідає особливе місце в рамках європейського інтеграційного проєкту і має специфічний погляд на процеси інтеграції в Європі. Ще в далекому Маастрихті Британія виторгувала для себе привілеї не брати участь у третій стадії Економічного і валютного союзу (ЕВС), тобто не вводити єдину валюту. У 1997 р., коли в Європейському союзі визначали склад майбутньої зони євро, в Британії розгорілася палка дискусія про переваги і недоліки британського виняткового становища в даній сфері. Однак навіть у розпал своєї популярності Т. Блер не ризикнув провести референдум про перехід країни на євро. У зв'язку з фінансово-економічною кризою 2009 року, яка вдарила по Британії особливо сильно і раніше, ніж по країнах єврозони, питання про введення євро на території країни було знято на довгі роки. По мірі розростання боргової кризи у зоні євро, британські політики всіх політичних напрямів визнавали, що

Британія зробила правильний вибір, залишивши важелі управління фінансово-кредитною політикою в національній компетенції. Стосовно кризи в зоні євро та заходів щодо її подолання, Британія займає двоїсту позицію. З одного боку, вона, безумовно, зацікавлена у стабільності єдиної європейської валюти і нормалізації фінансового становища проблемних ділянок єврозони. Адже за словами прем'єр-міністра Д. Кемерона, більше 50 % торгівлі Британії припадає на країни єврозони, тому Сполученому Королівству принципово важливо мати на ній надійних партнерів [1]. На думку А. Ренісон, Європейський проект інтеграції завжди змінюється та розвивається. Великобританії у ЄС потрібна більша ступінь гнучкості та здатність реагувати і протидіяти проблемам, які виникають. Німеччина, наприклад вже готова глибоко співпрацювати та вести діалог з Британією про ЄС та користь для Сполученого Королівства від співпраці з ЄС. Гнучкість та толерантність мають бути ключем для процвітаючого ЄС і в цьому сенсі Британія безпомилково має дрейфувати в бік ЄС [2]. О. Денні експерт у справах казначейства від ліберал-демократів помічає, що «...Ми експортуємо товари та послуги до ЄС на суму понад 150 млрд. ф.ст. на рік, і Ми по суті є європейським фінансовим капіталом. Тому будь-яка розмова про вихід з ЄС буде катастрофою для підприємств та приведе до великої втрати робочих місць. Сьогодні Ми як ніколи маємо можливість відігравати провідну роль у ЄС» [3]. Треба сказати, що єдності у цьому питанні серед провідних партій влади не має. Нові торі не всі є прихильниками поглибленої співпраці з ЄС. Крім того, їх конкурент на майбутніх перегонах, а це Партія Незалежності Сполученого Королівства, категорично виступає проти такої співпраці, забираючи у торі на свою користь голоси виборців. Сучасні лейбористи хоч і кажуть про євроінтеграцію, однак не мають у цьому питанні чіткої позиції. Лише ліберал-демократи займають тверду проєвропейську позицію у цьому питанні. На їх думку, самий кращий шлях для процвітаня Британії це будівництво міцної економіки, пов'язаної з Європою. Тому така неоднозначність політичних сил країни у цьому питанні заставляє Британію з насторогою ставитися до перспективи серйозних змін всередині Економічного і валютного союзу, які необхідно провести для виходу країн зони євро з кризи.

Так, наприклад, за словами Д. Хоуелла, експорт британських товарів та послуг в країни Співдружності з 2010 по 2011 рр. склав: 33,5 % в Індію, 31,2 % у Південну Африку, 30 % в Австралію, 18,3 % у Канаду [4]. Країни Співдружності – це величезний потенційний актив у кожному відношенні, як з економічної ділової точки зору, так із нашого внеску у світ. Два коня можуть їхати рівномірно, за думкою

того ж Д. Хоуелла, поки ми (британці) тримаємо наш баланс та нашу довіру як віжки [4].

Натомість ще у 2010 р у ЄС почалося узгодження пакету законодавчих ініціатив, спрямованих на посилення контролю над держборгом і дефіцитом держбюджетів держав – членів ЄС. Так званий «пакт шести» (п'ять регламентів і одна директива) вступив в силу в грудні 2011 р. Це законодавство посилює контроль з боку ЄС за розмірами держборгу і дефіциту держбюджету (60 % ВВП і 3 % ВВП, відповідно) держав – членів ЄС, а також визначає порядок накладення на них санкцій у разі порушення [5, с. 297]. Дане законодавство було прийнято через спільну процедуру прийняття рішень і застосовується до всіх держав членів, в тому числі і до Великобританії. Однак, на подальше посилення контролю над національними економічними показниками з боку Комісії Великобританія не пішла. Під натиском Німеччини та Франції в 2011 р держави – члени ЄС не тільки вирішили посилити заходи по дотриманню показників держборгу і дефіциту держбюджету, але і ввести автоматичні санкції при порушенні нових правил. Для цього країни-члени повинні внести в національне право положення, що забороняє перевищувати структурний дефіцит держбюджету більш ніж на 0,5 % ВВП. Спочатку пропонувалося внести відповідні зміни до Лісабонського договору, який набув чинності лише у 2009 р. після тривалого узгодження і складного процесу ратифікації. Однак дана пропозиція викликала багато суперечок, а британський прем'єр-міністр Д. Кемерон пообіцяв накласти вето на перегляд Договору. В результаті було вирішено підписати міжурядову угоду, що використовує інститути Європейського союзу. У березні 2012 р Бюджетний пакт підписали 25 держав: всі 17, що входять в зону євро, і 8, що зберігають національні валюти. До угоди не приєдналися Великобританія і Чехія. Британський прем'єр аргументував свою позицію тим, що пакт порушує національний суверенітет держави, що не входить до того ж в зону євро, зачіпає інтереси Сіті і не вирішує проблеми поточної кризи, оскільки ніяк не підвищує конкурентоспроможність країн Євросоюзу [5, с. 299].

У фінансовій допомозі кризовим країнам єврозони Британія бере участь також дуже специфічно. Основними критеріями, що впливають на вклад Сполученого Королівства, стали зацікавленість британських інвесторів та бізнес кіл в наданні допомоги, а також рівень політичних контактів з кожною із проблемних держав. Так, зокрема, Британія вельми активно включилася в процес фінансової допомоги Ірландії. Пакет фінансової підтримки Ірландії складається з п'яти джерел. Британія бере участь в трьох з них, а саме: в Європейському

фінансовому стабілізаційному механізмі, в який вносять вклади всіх держав – членів ЄС, в МВФ в якості його члена, а також через позики, надані Ірландії напряму [5, с. 300]. У випадку з Португалією британські кошти йдуть через ЕФСМ і МВФ. Відносно допомоги Греції позиція Британії набагато жорсткіше. Офіційну позицію країни озвучив міністр фінансів консерватор Дж. Осборн. Він заявив, що Сполучене Королівство більше не буде надавати допомогу Греції через структури ЄС, оскільки це проблеми зони євро, в яку Сполучене Королівство не входить. Водночас Британія не відмовляється від допомоги Греції по лінії МВФ.

Ще одна традиційна проблема членства Великобританії в ЄС – фінансові відрахування в загальний бюджет. Як вже було сказано, Британія входить до головних країн донорів ЄС. Так з 2011 р розпочалося узгодження базових параметрів чергового довгострокового бюджету ЄС на 2014-2020 рр. (Багаторічний фінансовий план). Переговори, проходили дуже складно, Великобританія і деякі інші країни періодично погрожували накласти вето на проект бюджету. Узагальнюючи заяви британських лідерів, вимоги Великобританії можна сформулювати наступним чином: збереження «британського чека», перерозподіл коштів ЄС на користь інноваційного розвитку, зниження відрахувань від ВВП національних держав і в цілому скорочення бюджету ЄС. Крім того, в розпал гострих дискусій про даний план Д. Кемерон виступив з екзотичною пропозицією сформувати два бюджету ЄС: один – для єврозони, другий – для всього союзу [5, с. 311]. Втім, серйозно дана пропозиція не розглядалася. Вимога скоротити бюджет ЄС Д. Кемерон пояснював тим, що в умовах кризи і загального скорочення державних витрат виборці не зрозуміють, якщо бюджет ЄС зросте (саме цього вимагали Єврокомісія і Європарламент) [5, с. 315]. Наразі були скорочені витрати на інфраструктурні проекти (в тому числі транспортні, енергетичні, високотехнологічні), науку і політику різні соціальні організації. Єдиний внутрішній ринок ЄС для Великобританії як країни експортера товарів та послуг – найбільш важлива і цікава складова інтеграційного процесу.

Тут звичайно має місце й політична складова цього питання. Так, на думку Е. Гріса, ЄС запропонував законопроект для Британії, згідно з яким на довгі роки відтермінуються такі суто британські проекти як розробка сланцевого газу британськими компаніями, розробка авіаційних шумів у двигунах, які використовуються у військовій авіації та затримка розробки трьохмісячного поліса про тимчасове перебування мігрантів з ЄС, зокрема болгар та румун, що в свою чергу підіграє опонентам Торі Партії Незалежності Сполученого Королівства [6].

Антиєвропейська політична кампанія Н. Фараджа у 2014 р. пройшла доволі вдало, оскільки на місцевих виборах у травні 2014 року Торі поступилися своїми позиціями Партії Незалежності Н. Фараджа. Дана партія може взагалі виступити в якості руйнівної сили не лише проєвропейської політики Д. Камерона але й самої партійної системи Великобританії, яка вже не є двопартійною. Політична стратегія Д. Камерона у Європі сьогодні залежить від одної людини, Ангели Меркель, оскільки як було зазначено вище, Німеччина активно просуває інтереси Британії в ЄС.

Сам же Н. Фарад неодноразово заявляв, що «...Ми не повинні дотримуватися курсу на отримання для Британії вигідної угоди з боку ЄС. Довгостроковий національний інтерес не повинен керуватися короткостроковою політикою Д. Камерона» [7].

Нагадаємо, що сам Д. Камерон генерує ідеї по реформам ЄС. Та на думку П. Манделсона, це британські ініціативи а не європейські. Якщо Великобританія бажає диктувати свої умови ЄС, то їй потрібно бути ключевим гравцем а не стояти осторонь [8]. Чимало британців ототожнюють себе з материковими європейцями, однак з певними економічними та правовими відмінностями. Так, Мартін Келленен пише, що чимало європейців будували проєкт ЄС серцем, в той час як ми, британці, бачимо ЄС крізь призму холодного розуму [9].

Сьогодні ЄС, на думку британців, немає достатнього запасу міцності. Не гнучкі робочі ринки, енергетична політика не відповідають дійсності, але задовольняють пресу. Північ Європи не готова платити за Південь Європи, в той час як Південь не бажає поступатися економічним суверенітетом. Хто хоч якось намагається конструктивно критикувати певні вади ЄС потрапляє до лав популістів або до лав націоналістів. Якщо ЄС у подальшому бажає існувати, то йому потрібно навчитися поважати думку країни. Британці бажають самі управляти своїми національними інституціями, а не виконувати лише директиви від Брюсселя.

На думку А. Даффа, саме добровільне та активне співробітництво між інституціями європейських країн це найкращий шлях будівництва європейського суспільства. Придушення національної специфіки європейських держав та концентрація всієї повноти влади лише в одних руках може суттєво зашкодити європейському будівництву. Брюссель сьогодні має право критикувати та карати тих, хто рухається з його точки зору у невірному напрямі, якщо ми дбаємо про добробут ЄС то його урядовий інститут як Єврокомісія має бути перетвореною у демократичний конституційний уряд [10]. І тут Д. Камерон вказує, що національні міністри мають взяти відповідальність за ті чи

інші рішення у Раді Європи замість списання всіх дій на Брюссель як «цапа відбувайла». Великобританія, зі своїм лібералізмом та демократичною експертною оцінкою, могла б допомогти ЄС стати менш бюрократичним.

Ми, в свою чергу, можемо погодитися з думкою Д. Боффея, про те, що якщо ми (британці) хочемо, щоб Європа йшла на певні поступки до Британії, то керівникам останньої потрібно бути лідерами такого рівня, як Маргарет Тетчер чи Т. Блер і Жак Ширак у тандемі [11]. Д. Камерон, на нашу думку, проявляє певну слабкість у даному напрямі.

Так, заяви Д. Кемерона про бажання переглянути баланс повноважень між національним (британським) та наднаціональним рівнями влади, а потім провести референдум про членство в ЄС виглядають як поступка євроскептикам в Консервативній партії та Партії Незалежності з метою залучити якомога більше електорату на свій бік. Представники цих партій закликають до виходу зі складу ЄС і не до кінця прораховують наслідки цього кроку для британської економіки.

Як вже зазначалося, товарообіг Великобританії (товар і послуги) з країнами ЄС становить понад 50 %, хоча в останні роки показник має тенденцію до зниження. Вихід країни з ЄС означає відтворення митних тарифів у торгівлі з країнами ЄС, втрати від введення яких неможливо компенсувати за рахунок збільшення торгівлі з третіми країнами. Від експорту безпосередньо залежить 3,3 млн робочих місць в Сполученому Королівстві. Ще більш неоднозначними можуть бути наслідки виходу з ЄС для зовнішньої політики Великобританії, для статусу країни на міжнародній арені. Норвегія і Швейцарія, часто приводяться як можливий приклад для наслідування, але ці країни не мають настільки високих політичних і економічних амбіцій, як Сполучене Королівство. Побоювання Великобританії відносно зростання наднаціональної складової в ЄС небезпідставні. Посилення інтеграції у фінансовій, бюджетній та економічній сферах в рамках єврозони спричинить зміну законодавства для всього Євросоюзу і перерозподіл повноважень на користь наднаціонального центру. На думку німецького канцлера Ангели Меркель, Бюджетний пакт можна розглядати як перший крок до поглиблення економічної інтеграції та політичного союзу. В цілому підтримуючи заходи з виходу країн єврозони з кризи, британський уряд підкреслює, що зростання федералізації в ЄС неприйнятний для Сполученого Королівства, тому необхідно переглянути умови членства країни в Євросоюзі.

В свою ж чергу, у ЄС ніхто не зацікавлений у виході Великобританії з його складу. Сполучене Королівство – безумовний економічний і політичний важковаговик. Багато малих країни ЄС бачать в Британії протизвагу франкогерманському домінуванню.

Позиція Великобританії допомагає підтримувати баланс інтересів в ЄС. В іншому випадку прихильникам принципів вільної торгівлі, відкритої конкуренції та інноваційного розвитку було б складніше відстоювати свої інтереси. Тут головними союзниками Британії виступають Німеччина, Нідерланди і Скандинавські країни. Тому співпраця Британії з ЄС, або її припинення сьогодні лежить лише у площині політичних дискусій партій влади. Однозначно Великобританія сьогодні не готова вийти з ЄС, однак ці дискусії з нашої точки зору є складовою політичних ігор партій з метою залучення якомога більше виборців на свій бік, тим більше, що політичні перегони до британського парламенту вже не за горами.

*Бібліографічний список:*

1. Danny A. Britain and the EU: We need a recovery that is built to last [Електронний ресурс] / Danny Alexander // The Independent Monday 23 December 2013. – Режим доступу : <http://www.independent.co.uk/voices/comment/britain-and-the-eu-we-need-a-recovery-that-is-built-to-last-9022872.html>
2. Renison A. In the EU, a better deal need not only be for Britain [Електронний ресурс] / Allie Renison // The Independent Tuesday 30 April 2013. – Режим доступу : <http://www.independent.co.uk/voices/comment/in-the-eu-a-better-deal-need-not-only-be-for-britain-8597170.html>
3. Danny A. Britain and the EU: We need a recovery that is built to last [Електронний ресурс] / Danny Alexander // The Independent Monday 23 December 2013. – Режим доступу : <http://www.independent.co.uk/voices/comment/britain-and-the-eu-we-need-a-recovery-that-is-built-to-last-9022872.html>
4. Howell D. Britain, the EU and the Commonwealth [Електронний ресурс] / David Howell // The Independent Wednesday 17 July 2013. – Режим доступу : <http://www.independent.co.uk/voices/comment/britain-the-eu-and-the-commonwealth-8713646.html>
5. Капинотова Н. К. Великобритания в Малой Европе и других регионах / Н. К. Капинотова // Дилеммы Британии поиск путей развития / Под ред. Ал.А. Громыко (отв. ред.), Е.В. Анянцевой. – М. : Издательство «Весь Мир», 2014. – С. 297 – 356.
6. Grice A. Inside Westminster: If the Prime Minister wants to change the EU, he has to stop making enemies [Електронний ресурс] / Andrew Grice // The Independent Friday 20 December 2013. – Режим



- доступу : <http://www.independent.co.uk/voices/comment/inside-westminster-if-the-prime-minister-wants-to-change-the-eu-he-has-to-stop-making-enemies-9018943.html>
7. Watt N. David Cameron's EU review is futile and cynical, says Nigel Farage [Електронний ресурс] / Nicholas Watt // The Guardian, Monday 22 July 2013. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2013/jul/22/david-cameron-eu-review-nigel-farage>
  8. Mandelson P. The best place to change the EU is the EU [Електронний ресурс] / Peter Mandelson // The Independent Sunday 28 April 2013. – Режим доступу : <http://www.independent.co.uk/voices/comment/the-best-place-to-change-the-eu-is-the-eu-8591163.html>
  9. Callanan M. The EU has to change – or it will shake itself apart [Електронний ресурс] / Martin Callanan // The Independent Sunday 2 June 2013. – Режим доступу : <http://www.independent.co.uk/voices/comment/the-eu-has-to-change-or-it-will-shake-itself-apart-8641148.html>
  10. Duff A. Why the Tories EU renegotiation strategy won't work [Електронний ресурс] / Andrew Duff // The Guardian Thursday 27 June 2013. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jun/27/tories-eu-renegotiation-wont-work>
  11. Boffey D. David Cameron acts to stem Tory rebellion over EU referendum [Електронний ресурс] / Daniel Boffey // The Observer, Saturday 11 May 2013. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/politics/2013/may/11/cameron-acts-conservative-rebellion-referendum>

*В статье рассмотрены политические рассуждения представителей партии власти, по отношению экономической целесообразности сотрудничества Великобритании и ЕС в таких вопросах как продажа товаров и предоставление услуг странам еврозоны, сотрудничество британских институтов власти с подобными институтами ЕС. Было доказано о неготовности Соединенного Королевства выйти из рядов стран ЕС в силу экономических, исторических и политических причин. Именно политическое рассуждение о дальнейшем выходе страны из ЕС на наш взгляд является ничем иным как политическими уступками современного британского правительства отдельным представителям от тори и особенно Партии Независимости, которая уверенно набирает политические дивиденды с целью их дальнейшего использования на майских выборах в 2015 году.*

*The political reasoning of representatives of parties of power were considered in the article, in relation to financial viability of collaboration of Great Britain and EU in such questions as a sale of commodities and grant of services to the countries of eurozone, collaboration of the British institutes of power with the similar institutes of EU. It was well-proven about unreadyness of the United Kingdom to go out*

*from rows countries of EU in force of economic historical and political reasons. Self political disserting upon the further exit of country from EU to our opinion there is nothing other as certain concessions of the modern British government to the separate representatives from Tory and especially Party of independence, that confidently collects political dividends with an aim them the further use on the May electoral races in 2015.*

Стаття надійшла до редколегії 26.01.2015

УДК 327.57:339.92:332.1

*Ткачук Ю. В., ДЗ «ПНПУ імені К. Д. Ушинського»*

## **ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІВНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В РАМКАХ ЄС**

*В статті розглядаються інтеграційні процеси, які сьогодні формують стратегічні інтереси різних країн та їх об'єднань. Аналізується транскордонне співробітництво як інструмент вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів в рамках ЄС.*

Світовий політичний простір завжди привертав значну увагу як науковців, так і політиків-практиків у зв'язку його невизначеності та неодноректорності. Інтеграційні процеси сьогодні формують стратегічні інтереси різних країн та їх об'єднань. Інтеграційний поступ найбільш європейських країн та їх об'єднання у ЄС викликав значний інтерес сусідніх країн, які не були його членами. По мірі розвитку європейського інтеграційного об'єднання і виявлення його переваг, інтерес з боку сусідів зростає, як і їх бажання отримати повноцінне членство. І у теперішній час, незважаючи на значні труднощі та навіть ризики розпаду, ЄС є конгломератом, куди прагнуть ті, хто не в ньому. І Україна не є виключенням.

З особливою гостротою проблема загальноєвропейських цінностей активізувалася після прийому нових десяти членів у 2004 році через те, що жителям країн Східної Європи, які перебували майже півстоліття в ціннісному просторі колишнього СРСР, було важко освоювати ціннісно-смісловий тезаурус Центральної Європи.

У зв'язку з цим активізувалися як соціально-економічного, так і культурного поля Європи. Для Європейської інтеграції характерні